

**A nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat
helyzete Magyarországon
–
egy ombudsmanhelyettesi vizsgálat tapasztalatai**

**- Kiss Balázs -
osztályvezető
AJBH NBHT**

„Minek nevezzetek?” – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései
2022. október 20.

**A nemzetiségi nyelven való
egyéni névhasználatról szóló
3/2021. elvi állásfoglalás**

Az elvi állásfoglalás kiadásának célja, a vizsgálat koncepciója

- elsődleges célok
- javaslatok megfogalmazása

A vizsgálat tartalmi, ténybeli alapjai

- szakmai megbeszélések alkalmával, valamint az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága tevékenységének figyelemmel kísérése során számos kérdés felmerült, több jelzés és konkrét egyedi panasz is érkezett:
 - a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat jogával;
 - a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezéssel;
 - a személyazonosító és más hatósági igazolványok kiállításával kapcsolatban

A vizsgálat jogi alapjai 1.

- a nemzetiséghez tartozó személyeknek joguk van a saját nyelven való egyéni névhasználathoz [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés];
- a nemzetiségi nyelven való névhasználat joga az önazonossághoz való jog alapvető eleme;
- a saját név hordozója a nemzetiségi hovatartozásnak, hozzájárul a nemzetiségi közösségek fennmaradásához;
- szoros kapcsolat az anyanyelvhasználathoz való joggal

A vizsgálat jogi alapjai 2.

- a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény
- az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény

A vizsgálat témakörei

- a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat általános kérdései
- az anyakönyvezést érintő eljárási kérdések
- az anyakönyvezés szakmai és technikai feltételei
- az országos nemzetiségi önkormányzatok feladat- és hatáskörei az anyakönyvezés során
- a névváltoztatás nemzetiségi jogi vonatkozásai
- nemzetiségi anyanyelvhasználat az anyakönyvi eljárások során
- nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat hatósági igazolványokban

A vizsgálat módszerei

- írásbeli megkeresések;
- szakértők, szakmai műhelyek személyes felkeresése;
- a releváns hazai jogszabályok, nemzetközi szerződések, hazai és nemzetközi ajánlások, a gyakorlati tapasztalatok, illetve a témában készült tudományos értekezések tanulmányozása

Megkeresett szervek

- Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága;
- országos nemzetiségi önkormányzatok;
- Miniszterelnökség

Megkeresett szakértők, szakmai műhelyek

- ELTE BTK Germanisztikai Intézet Magyarországi Németek Kutatási és Tanárképzési Központja;
- ELTE BTK Román Filológiai Tanszék;
- ELTE Savaria Egyetemi Központ Savaria Szlavisztikai Tanszék;
- ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet;
- Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet Ukrán Nyelv és Kultúra Intézeti Tanszék;
- PTE BTK Germanisztikai Intézet;
- PTE BTK Horvát Tanszék;
- PTE BTK Romológia Kutatóközpont;
- SZTE BTK Germán Filológiai Intézet;
- SZTE BTK Szláv Filológiai Tanszék;
- SZTE JGyPK Nemzetiségi Intézet

A vizsgálat megállapításai

Általános megállapítások

- a jogszabályokban biztosított egyéni névhasználati lehetőségek alapvetően kielégítik a nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek igényeit
- a jogszabályok végrehajtása során számos nehézség észlelhető
- statisztikai adatokból kitűnik, hogy a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat jogával viszonylag kevesen élnek
- szükséges a széles körű, alapos tájékoztatás a rendelkezésre álló nemzetiségi nyelvű egyéni névhasználati lehetőségekről

Nemzetiségi nyelven történő anyakönyvezések éves bontásban

Nemzetiség	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Összesen
bolgár	0	0	0	2	0	1	3
görög	0	1	1	2	3	1	8
horvát	1	8	8	3	16	4	40
lengyel	0	1	1	3	0	1	6
német	1	9	23	14	12	7	66
örmény	0	0	0	0	1	0	1
roma	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
román	0	2	0	5	4	0	11
ruszin	0	0	1	0	1	0	2
szerb	1	5	0	3	2	3	14
szlovák	0	0	0	2	0	0	2
szlovén	0	1	0	0	0	2	3
ukrán	0	0	1	0	2	0	3

Névsorrendiség

- **Miniszterelnökség:** a családi név megelőzi az utónevet főszabályra tekintettel, a nemzetiséghez tartozó személynek nincs joga családi és utónevének a nemzetiségi nyelve szabályai szerinti sorrendben való anyakönyvezéséhez
- **szakmai álláspont:** a családi és utónév nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezésére lehetőséget adó rendelkezések magukban foglalják, hogy a nemzetiséghez tartozó személy családi és utónevét az adott nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő sorrendben anyakönyvezzék

Transzkripció

- törvény írja elő, hogy ha az anyakönyvbe a nemzetiségi nyelv szabályai szerint bejegyzett születési családi és utónév vagy házassági név a magyar ábécében nem szereplő betűt tartalmaz, az anyakönyvi kivonat tartalmazza a születési családi és utónévnek vagy házassági névnek a magyar ábécé betűivel való átírását is
- a transzkripció összeegyeztethető a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat alapjogi tartalmával és a közérdeket szolgálja, amennyiben az átírásra a lehető legpontosabban kerül sor, figyelemmel az adott nemzetiségi nyelv lényeges elemeire is
- a transzkripciót sok esetben az elavult útmutatók, szabályzatok nehezítik

A nemzetiségi utónévjegyzék összeállítása, módosítása

- a választható nemzetiségi utóneveket az érintett országos nemzetiségi önkormányzatok által összeállított és közzétett nemzetiségi utónévjegyzék tartalmazza
- a nemzetiségi utónévjegyzék összeállításáról, módosításáról az országos nemzetiségi önkormányzat át nem ruházható hatáskörben, minősített többséggel dönt
- az országos nemzetiségi önkormányzatok szerepvállalása biztosítéka annak, hogy a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat az emberi méltóságból levezethető alapjogként érvényesülhessen

Az országos nemzetiségi önkormányzatok anyakönyvezhetőségről szóló állásfoglalása

- a családi és az utónevek anyakönyvezhetőségéről az érintett országos nemzetiségi önkormányzat állásfoglalása irányadó
- az állásfoglalását sok esetben nem az anyakönyvvezetők, illetve anyakönyvi szervek kérték, az magánúton is beszerezhető
- észszerű és kívánatos volna, ha az országos nemzetiségi önkormányzatok anyakönyvezhetőséget érintő állásfoglalásait főszabály szerint az anyakönyvvezetők, illetve anyakönyvi szervek tisztviselői hivatali úton szereznék be

Az országos nemzetiségi önkormányzatok eljárása, szerepvállalása

- az országos nemzetiségi önkormányzatoknak a nemzetiségi utónévjegyzékek összeállítása, módosítása és az egyes utónevek anyakönyvezhetőségéről kiadott állásfoglalások megadása során:
 - szem előtt kell tartaniuk a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat alkotmányos korlátjait, különösen az adott nemzetiség utónévadási hagyományait, szokásait és nyelvének szabályait;
 - gyakorlatuk nem lehet túlságosan megengedő;
 - törekedniük kell a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat jogát érintő esetleges visszaélések megakadályozására

A nemzetiségi utónévjegyzék elérhetősége

- **korábban:** túlnyomó többségben kizárólag könyv formájában
 - a korlátozott hozzáférés nem segítette elő a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználathoz való jog hatékony érvényesülését
- **jelenleg:** az országos nemzetiségi önkormányzat honlapján történő közzétételi kötelezettség
 - az online közzététel hatékony joggyakorlást és jogalkalmazást tesz lehetővé

Az anyakönyvezés szakmai és technikai feltételei

- **szakmai feltételek:**

- **országos nemzetiségi önkormányzatok:** általános tapasztalat, hogy az érintett tisztviselők nincsenek kellő mértékben felkészülve a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatot érintő egyes feladatok ellátására
- a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezés oktatására nem vonatkoznak speciális szabályok, nem állnak rendelkezésre oktatási segédanyagok

- **technikai feltételek:**

- a magyar nyelvtől eltérő betűkészlet használatára alkalmas számítástechnikai eszközök rendelkezésre állnak
- lehetséges a betűkészlet bővítése informatikai fejlesztés útján

Nemzetiségi név feltüntetése hatósági igazolványokon

- 2023. január 1-től személyazonosító igazolvány mellett, magánútlevélen is szerepelhet nemzetiségi családi és utónév

Szakmai javaslatok

- **megszólított szervek:**
 - Országgyűlési Magyarországi nemzetiségek bizottsága;
 - országos nemzetiségi önkormányzatok;
 - Miniszterelnökség

Az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának címzett javaslatok

- a vonatkozó jogszabályok módosításának kezdeményezése
 - a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény;
 - az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény;
 - a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény

Az országos nemzetiségi önkormányzatoknak címzett javaslatok

- szakértők bevonásával a nemzetiségi utónévjegyzékek rendszeres felülvizsgálata, szükség szerinti módosítása, illetve folyamatos aktualizálása
- az adott nemzetiség utónévadási hagyományainak, szokásainak és nyelve szabályainak érvényesítése, joggyakorlást érintő esetleges visszaélések megakadályozása
- szakértők bevonásával a nemzetiségi utónévjegyzékek mellékleteként az anyakönyvvezetők, illetve anyakönyvi szervek hatékony jogalkalmazását elősegítő olyan tájékoztató összeállítás, amely magában foglalja az adott nemzetiségi nyelv egyéni névhasználatra vonatkozó általános szabályait, a családi és utónevek magyar ábécé betűivel való átírására vonatkozó szabályokat
- a nemzetiségi utónévjegyzékek honlapon történő elektronikus közzététele, folyamatos elérhetőségének biztosítása

A Miniszterelnökségnek címzett javaslatok

- a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat témakörét érintő továbbképzések szervezése
- pénzügyi források biztosítása a nemzetiségi utónévjegyzékek országos nemzetiségi önkormányzatok honlapján való elektronikus közzétételéhez

Köszönöm a figyelmet!